

Александар Раковић
Институт за новију историју Србије, Београд

ЦРНА ГОРА ОД СЕЦЕСИЈЕ ДО НАТО ПАКТА: ОСВРТ НА НЕСНАЛАЖЕЊЕ РУСКЕ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ (2006–2017)*

Сажетак

Руска државна политика од 2006. до 2017. није показала да се најбоље сналази када је реч о приликама у Црној Гори и стратешким проценама како ову републику придобити за савезника пре и после сецесије Црне Горе из заједничке државе са Србијом. Намере да се режим Мила Ђукановића у посматраном временском оквиру привуче Русији путем политичке подршке и крупних инвестиција није уродио плодом. Насупрот томе, црногорске власти су уложени руски новац користиле против српских и руских националних интереса, а врхунац представља улазак Црне Горе у НАТО пакт. Руска дипломатија је изричито вербално, али пасивно – могуће и декларативно – пружала отпор уласку Црне Горе у НАТО пакт.

Кључне речи: Црна Гора, Русија, НАТО пакт, српски народ, сецесија, окупација.

* Рад је настао у оквиру пројекта Срби и Србија у југословенском и међународном контексту: унутрашњи развитак и положај у европској/светској заједници (бр. 47027) који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије. Рад је презентован на међународној научној конференцији Југоисточна Европа и евроазијски концепт сарадње коју су 24. марта 2017. у Руском дому у Београду организовале Скупштина народа Русије и Наша Србија.

1. СЕЦЕСИОНИЗАМ ЦРНОГОРСКОГ РЕЖИМА, ОБМАЊИВАЊЕ ЉУДИ И ГАЖЕЊЕ ЗАКЛЕТВЕ

Бивши потпредседник Русије Александар Владимирович Руцкој изјавио је 2016. како је Русија и у првој половини деведесетих година 20. века финансирала црногорског премијера Мила Ђукановића док је био за словенско јединство и православно братство. То је било и време када је Ђукановић стајао на позицијама одбране српског народа и очувања заједничке државе Србије и Црне Горе. Руцкој каже да је Ђукановић тада, само у једној прилици, од Руса добио 10–15 милиона долара и да данас не може да препозна човека с којим је некада имао такву комуникацију.¹

Ђукановић тих година није обмањивао само Русе, већ је варао и српски црквени врх како би у октобру 1997. од српских архијереја добио подршку и победио тадашњег председника Црне Горе Момира Булатовића на председничким изборима у тој републици. Ђукановић је наступио као наводна алтернатива политици председника Савезне Републике Југославије Слободана Милошевића, да би подстакнут америчком подршком након тих избора кренуо ка сепаратизму. Српски патријарх Павле рекао је недуго затим да га је Мило Ђукановић преварио.²

Нови председник Републике Црне Горе Мило Ђукановић положио је 15. јануара 1998. на Цетињу заклетву која је гласила: „Заклињем се да ћу дужност предсједника Републике вршити савјесно и честито, штитити права и слободе човјека и грађанина, бранити суверенитет, безбједност и интегритет Црне Горе и Савезне Републике Југославије по Уставу“.³ Дакле, Мило Ђукановић је погазио заклетву коју је дао јер је разбијао Савезну Републику Југославију, а под његовом командом Република Црна Гора се отцепила из заједничке државе са Републиком Србијом (2006).

1 „Бивши потпредсједник РФ: Ђукановићу сам 1991. г. дао 15 милиона долара за изборе“, *In4s.net*, 5. 12. 2016.

2 Момир Булатовић, *Правила ћутања*, Зограф, Ниш, 2005, стр. 243–258.

3 Божидар И. Миличић, „‘Цијела Европа’ под Орловим кршем“, *Наша борба*, 15. 1. 1998.

Мило Ђукановић се 1998. изричито ставио у службу црногорског сепаратизма, иако се заклео на верност заједничкој држави са Србијом. Све више је преузимао политику Либералног савеза којом је лажима и фалсификатима требало расрбити историјску српску државу Црну Гору, а Црногорцима дати идентитет ближи хрватском што је био вишевековни циљ Римокатоличке цркве.⁴

Опаке сепаратистичке намере Ђукановић није могао да спроведе уколико је Црна Гора сматрана српском државом, а Црногорци саставним делом српског народа. Према писању британског Њу интернешналиста из јула 1999, већ тада је било познато да је црногорски режим ангажовао америчку лобистичку фирму за прљаве послове етничког инжењеринга: „Црна Гора има уговор са Престон Гејтс Елис који треба да јој помогне да обликује идентитет раздвојен од Србијиног“.⁵

Амерички прсти су кључно умешани у процес расрбљавања Црне Горе на прелому 20. и 21. века. У септембру и октобру 2009. сам у име Републике Србије – као државни службеник Министарства вера Републике Србије и члан државне делегације – говорио на годишњем скупу ОЕБС-а у Варшави. Када сам 5. октобра 2009. завршио представљање реферата, пришао ми је шеф америчке делегације др Мајкл Холцел, дугогодишњи саветник за спољну политику америчког потпредседника Џозефа Бајдена, и рекао да хоће са мном разговор у четири ока. Поред осталог тада ми је казао да је „Црна Гора мала“, да ће уласком у НАТО и Европску унију „брзо подићи стандард и Срба ће бити све мање“. На моју констатацију да је Црна Гора историјска држава српског народа Холцел је одговорио: „То је било некад“.⁶

Када се идентитетски проблем укрсти са менталитетским особинама које постоје код делова становништва у Црној Гори – реч је о пљачки као привредној грани – поставља се важно питање да ли је Запад Црној Гори наменио улогу мафијашке антидржаве Србији?

4 Dominik Mandić, *Crvena Hrvatska*, Ziral, Čikago–Rim 1973, str. 7, 326.

5 Richard Swift, “Lies And The Laptop Bombardiers”, *New Internationalist*, issue 314, July 1999.

6 Из личних белешки.

2. ПРИМЕРИ ИНВЕСТИЦИЈА ИЗ РУСИЈЕ У ЦРНУ ГОРУ ПРЕД РЕФЕРЕНДУМ О СЕЦЕСИЈИ И КАО ПОДРШКА СЕЦЕСИЈИ

Црна Гора је тада, као што је и сада, била земља у којој је због недостатка правних прописа цветала корупција.⁷ С тим у вези била је мета разноразних интереса оних који су у њој видели могућност економских шпекулација. То би било лакше уколико би била истргнута из заједничке државе са Србијом како би се осујетило да Београд у неком моменту покуша да среди прилике у Црној Гори. Амерички лобиста Пол Манафорт признао је да је 2006. склопио уговор с руским олигархом Олегом Дерипаском на 10 милиона долара, а један од циљева је била подршка Црној Гори да напусти заједничку државу са Србијом.⁸ Балкан инсајт је писао како је руска држава пред референдум у Црној Гори дала црногорском режиму позајмицу од 300 милиона долара да би био ревитализован Комбинат алуминијума Подгорица.⁹ Руцкој такође помиње око 300 милиона долара који су у Црној Гори нестали без трага.¹⁰ Манафорт, међутим, каже да Дерипаскина подршка сецесији Црне Горе није наилазила на симпатије председника Русије Владимира Путина који је био наклоњен опстанку заједничке државе Србије и Црне Горе.¹¹

Референдум о независности Црне Горе одржан је 21. маја 2006. и завршен је победом сепаратистичких снага. За независну Црну Гору је гласало 55,5% изашлих, а за заједничку државу са Србијом 44,5% изашлих на референдум. Јован Маркуш је приредио зборник докумената Бијела књига: референдум у Црној Гори 2006 којим је указао на озбиљне

7 Antonio Violante, "Under Pressure: The Impact of Russian Tourism Investment in Montenegro", in: *Tourism and Geopolitics: Issues and Concepts from Central and Eastern Europe* (editor: Derek R Hall), CAB International, Wallingford, UK–Boston USA, 2017, p. 91.

8 Jeremy Diamond, "Manafort pushes back on report he worked to help Putin's government", *CNN.com*, 23. 3. 2017.

9 Dušica Tomović, "Trump Campaign Chief 'Worked for Montenegrin Independence'", *Balkan Insight*, 12. 4. 2017.

10 „Бивши потпредседник РФ: Ђукановићу сам 1991. г. дао 15 милиона долара за изборе“, *In4s.net*, 5. 12. 2016.

11 Jeremy Diamond, "Manafort pushes back on report he worked to help Putin's government", *CNN.com*, 23. 3. 2017.

процедуралне пропусте који су довели до победе сепаратиста. Наиме, било је дозвољено гласање бошњачкој и албанској дијаспори која је у 160 авиона прекоокеанским летовима стигла у Црну Гору. С друге стране, није дозвољено право гласа на референдуму за око 264.000 црногорских држављана који су живели у Републици Србији. Да је све било урађено сасвим по прописима, врло лако би било прескочено око 45.000 гласова, колико су сепаратисти имали више од присталица заједничке државе.¹² Већина православних у Црној Гори, државотворног народа, гласала је за заједничку државу отприлике у промену 54,5% за заједничку државу против 45,5% за сецесију Црне Горе. Гласови мањинских заједница преокренули су резултат референдума у корист сепаратиста. Заједничка држава Србије и Црне Горе распала се после 88 година постојања (1918–2006).¹³

Русија је била четврта земља по реду, и прва светска сила, која је признала сецесију Црне Горе (10. јун 2006), два дана пре но што су то учиниле Сједињене Америчке Државе и пет дана пре но што је то учинила Република Србија. С обзиром на потезе који су следили, да руски капитал доминира самосталном Црном Гором, одлука званичне Москве о брзом признавању црногорске самосталности била је логична.

3. ИНВЕСТИЦИЈЕ ИЗ РУСИЈЕ У ЦРНУ ГОРУ НАКОН СЕЦЕСИЈЕ

Црна Гора је од 2008. до 2013. била кључна тачка за руске инвестиције.¹⁴ Амерички Глоуб енд мејл је писао, како су немачки стручњаци говорили, да је 2010. црногорска економија била „чврсто у руским рукама“.¹⁵

Руси и остали странци су отварали компаније како би куповали имовину јер је, према црногорским законима, нису

12 Бијела књига: референдум у Црној Гори 2006, приредио Јован Маркуш, *Народна мисао*, Подгорица, 2007, стр. 1045.

13 Александар Раковић, *Срби и религијски интервенционизам 1991–2015: Политички аспекти верских изазова српској држави и цркви после распада Југославије*, Хришћански културни центар, Београд, 2015, стр. 98.

14 Antonio Violante, *нав. дело*, стр. 93.

15 Eric Reguly, “Montenegro’s Russian connection weakens”, *The Globe and Mail*, 30. 8. 2014.

могли поседовати као физичка лица. Стога су у Црној Гори ницала фиктивна пословна друштва како би се остварило право на куповину некретнина. Антонио Виоланте пише у књизи Туризам и геополитика да је порекло руског новца, којим су куповане црногорске некретнине, било сумњиво. Московска штампа је 2012. писала да руски грађани поседују чак 40% некретнина на црногорском приморју, а Централна банка Русије је 2013. објавила да је трећина страних инвестиција у Црну Гору –које су износиле 1,1 милијарду америчких долара – долазила из Русије.¹⁶

За званичну Црну Гору, која је само неискрено и интересно црпла руске финансијске ресурсе, тај процес је морао да се сасече. Благоје Граховац, саветник председника Скупштине Црне Горе Ранка Кривокапића, казао је да онај ко контролише токове новца контролише и политичке токове. Власт Мила Ђукановића је искористила украјинску кризу (2013) да направи потпуни заокрет против Руса, уведе санкције Русији и започне антируску кампању. Званична Русија се томе успротивила, а одговор црногорског режима је био како није реч о антируским корацима, већ да се Црна Гора понаша у складу са својим „националним приоритетима и циљевима који су европске и евроатлантске интеграције“. У исто време, председник Владимир Путин је 2013. потписао указ којим је руским функционерима забрањено да поседују некретнине изван Русије. То је приморало руске званичнике, који су поседовали имовину у Црној Гори, да је продају.¹⁷

Министар туризма Бранимир Гвозденовић казао је 2014. да Црна Гора „прижељкује инвестиције из Европске уније, јер је то природни пут за земљу која је кандидат“. Црна Гора је у потпуности отворила карте и показала изричиту намеру да, поред приступања Европској унији, приступи и НАТО пакту. Глоуб енд мејл је писао како је 2014. било извесно да је највећи инвеститор у Црној Гори канадски милијардер Питер Манк, да су широм отворена врата за инвеститоре с Блиског истока и Персијског залива.¹⁸

16 Antonio Violante, *нав. дело*, стр. 89–92.

17 *Исто*, стр. 89–93.

18 Eric Reguly, “Montenegro’s Russian connection weakens”, *The Globe and Mail*, 30. 8. 2014.

С друге стране, Олег Дерипаска који је као власник Комбината алуминијума Подгорица (2005–2013) доживео фијаско, тужио је црногорску државу Арбитражном трибуналу у Бечу где је због промашених послова у Црној Гори тражио надокнаду штете од чак 900 милиона евра. Арбитражни трибунал у Бечу је у јануару 2017. одбацио Дерипаскине захтеве.¹⁹ Олег Дерипаска, некад Ђукановићев сарадник на разбијању заједничке државе Србије и Црне Горе, агитовао је од 2015. јавно против црногорских интеграција у европске и евроатлантске структуре.²⁰ Сигурно не из идеолошког убеђења, већ због тога што га је Ђукановићев режим насамарио.

4. ЦРНА ГОРА НА ПУТУ КА НАТО ПАКТУ; ПАСИВНО И ДЕКЛАРАТИВНО РУСКО ПРОТИВЉЕЊЕ

Црна Гора је 14. децембра 2006. самостално приступила Партнерству за мир, а потом је у наредних десет година корак по корак напредовала ка чланству у НАТО пакту. Министри спољних послова НАТО држава су 25. јуна 2014. донели одлуку да се са Црном Гором интензивирају разговори који би водили ка позиву за чланство у евроатлантском савезу. Потом су 2. децембра 2015. донели одлуку да се Црној Гори упути позив да постане пуноправна чланица НАТО пакта па је званичан позив упутио генерални секретар НАТО пакта Јенс Столтенберг. Министар спољних послова Црне Горе Игор Лукшић послао је 24. марта 2016. писмо Столтенбергу којим је Црна Гора прихватила да буде чланица НАТО пакта. На састанку министара спољних послова држава НАТО пакта 19. маја 2016. државе чланице су потписале Протокол о приступању Црне Горе НАТО пакту који је требало да буде ратификован од стране држава чланица евроатлантске алијансе.²¹

19 "Arbitration in Vienna dismissed the claim of the company Mr. Deripaska to Montenegro", *Russia News Today*, 16. 1. 2017.

20 Kenneth Rapoza, "Another Russian 'Friend' Readies For NATO, But Corporate Scandals May Prove Costly", *Forbes*, 29. 11. 2015.

21 Видети секцију кључни датуми на сајту Natomontenegro.me.

Исланд и Словенија су први ратификовали Протокол о приступању Црне Горе НАТО пакту (8. јун 2016) а потом су до средине априла 2017. протокол ратификовале све државе евроатлантске алијансе осим Шпаније која би то требало да учини до Самита НАТО пакта који се одржава 24–25. маја 2017. у Бриселу. Очекује се да Црна Гора почетком јуна 2017. постане пуноправна чланица НАТО пакта чим се испуне сви процедурални рокови у земљама чланицама.

Руска дипломатија је била гласно против уласка Црне Горе у НАТО пакт. Али Руси никада нису усмерили своју снагу да то спрече, а њихово противљење је највероватније било само декларативно. Током 2016. појавила се закаслела иницијатива врха Јединствене Русије, коју је саопштио Сергеј Железњак, да би Република Србија, Црна Гора, Босна и Херцеговина и Република Македонија требало да створе „Балканску четворку“ неутралних држава – концепција Б4.²²

Даље, српски политички лидери у Црној Гори, Андрија Мандић и Милан Кнежевић, у „монтитајтоновском сценарију“ оптужени су да су, заједно с припадницима руских служби, имали намеру да на дан парламентарних избора у Црној Гори изврше пуч и спрече улазак Црне Горе у НАТО (16. октобар 2016). И Срби и званична Русија су демантовали да је било покушаја пуча. Ирски спољнополитички новинар Финијан Канингем објавио је да такозвани пучистички сценарио у Црној Гори подсећа на „британске обавештајне дезинформације“ како би се дао замах намерама да Црна Гора буде насилно увучена у НАТО пакт.²³ Истраживање америчке компаније Галуп из 2016. је показивало да мањина од 21% грађана Црне Горе види НАТО пакт као заштиту, да већина од 29% грађана Црне Горе сматра НАТО пакт претњом, а да чак 35% грађана Црне Горе не види НАТО пакт ни као заштиту ни као претњу.²⁴

Чак и у таквим околностима западна војна машинерија није имала намеру да застане са насилним увлачењем Црне Горе у НАТО пакт. На већину земаља НАТО пакта Русија

22 Виктор Салтиков, „Железњак: Концепција Б4 је важан корак ка безбедности на Балкану“, *Руска реч*, 7. 12. 2016.

23 Finian Cunningham, “All aboard reckless bandwagon blaming Russian subversion”, *RT.com*, 21. 2. 2017.

24 Michael Smith, “Most NATO Members in Eastern Europe See It as Protection”, *Gallup.com*, 10. 2. 2017.

није могла имати никакав утицај, међутим у преломним месецима, када се одлучивало у уласку Црне Горе у НАТО, могла је да искористи утицај према две највеће државе евроатлантске алијансе – Сједињеним Америчким Државама и Турској. Међутим, изгледа да су све руске наде биле усмерене ка томе да ће Доналд Трамп испунити предизборна обећања и одустати од ширења НАТО пакта. Уколико је тако, руска позиција је била пасивна.

Иако су после покушаја пуча у Турској (15. јул 2016), турске власти затегле односе са Сједињеним Америчким Државама, а отоплиле односе са Русијом, Турска је 9. септембра 2016. ратификовала Протокол о приступању Црне Горе НАТО пакту.²⁵ Нису примећене никакве намере да Русија тим путем блокира Црну Гору и искористи прилику која је настала пошто је Турска у јулу 2016. изоловала америчке снаге у бази Инцирлик што је довело до велике кризе између званичне Анкаре и Обамина администрације.²⁶

Амерички председник Барак Обама је 28. јуна 2016. упутио предлог Сенату да ратификује Протокол о приступању Црне Горе НАТО пакту. Међутим, тај предлог није стигао на дневни ред до председничких избора у Сједињеним Америчким Државама који су одржани 8. новембра 2016. На изборима је победио Доналд Трамп који је заузео став да је „НАТО застарео“.²⁷ Трамп је обећао да ће поправити америчко-руске односе.²⁸

Брајтбарт, портал који је био у власништву Трамповог главног стратега Стивена Бенона, објавио је 7. децембра 2016. текст под насловом „Црногорски насртај за пријем у НАТО може довести до обрачуна Трампа и републиканаца у Конгресу“. У тексту стоји да су сви сенатори демократа за пријем Црне Горе у НАТО пакт, а да међу републиканским сенаторима „опстају неслагања“ по том питању. Стога, пише аутор текста Нил Мекејб, може доћи до „непријатне ситуације“

25 “Turkey ratifies Protocol on Montenegro’s Accession to NATO”, *Gov.me*, 9. 9. 2016.

26 John Vandiver, “Turkey closes airspace over Incirlik, grounding US aircraft at base”, *Stars & Stripes*, 16. 7. 2016.

27 Mary Dejevsky, “Donald Trump is right about one thing: Nato is obsolete”, *The Independent*, 7. 4. 2016.

28 Roland Oliphant, David Millward, “Donald Trump and Vladimir Putin ready to hold summit following historic phone call”, *The Telegraph*, 28. 1. 2017.

између администрације Доналда Трампа и дела републиканских сенатора који подржавају пријем Црне Горе у НАТО пакт.²⁹ Сенатор Ренд Пол, који је имао подршку сенатора Мајка Лија, блокирао је од децембра 2016. до марта 2017. ратификацију Протокола о приступању Црне Горе НАТО пакту.³⁰ За то је извесно, бар неко време, имао Трампову подршку, јер су чак и ноторне присталице приступа Црне Горе НАТО пакту – попут Мајкла Холцела – исказивале бојазан да би нови амерички председник могао да стави вето на позитивну одлуку Сената.³¹

Међутим, намере Доналда Трампа да отопли односе са Владимиром Путином пале су у други план након што је „дубока држава“ отворила низ афера о везама чланова његовог кабинета и окружења с руским структурама. Трампов саветник за националну безбедност, генерал Мајкл Флин, средином фебруара 2017. морао је да поднесе оставку,³² а шеф Трампове председничке кампање Пол Манафорт је због веза с Русима био изложен медијском линчу.³³ Поред осталог, и због тога је државни секретар Рекс Тилерсон 7. марта 2017. писао Сенату да усвоји Протокол о приступању Црне Горе НАТО пакту.³⁴ Амерички сенатори су 28. марта 2017. убедљивом већином од 97:2 изгласали ратификацију Протокола о приступању Црне Горе НАТО пакту.³⁵ Трамп је 11. априла 2017. потписао ратификацију тог протокола.³⁶ Од најаве да је Трамп спреман на обрачун са сенаторима око приступа

29 Neil W McCabe, “Montenegro’s Push to Join NATO May Set Up Trump-GOP Congress Showdown”, *Breitbart.com*, 7. 12. 2016

30 Jeanne Shaheen, “Statement on Senate Blocking Approval of Montenegro’s Accession to NATO”, *Shaheen.senate.gov*, 10. 12. 2016; Amber Phillips, “Rand Paul calls John McCain ‘unhinged’ after McCain says Paul is working for Putin”, *The Washington Post*, 16. 3. 2017.

31 Michael Haltzel, “Montenegro Tests U.S. Foreign Policy Independence”, *The Huffington Post*, 30. 1. 2017.

32 Julian Borger, “Trump security adviser Flynn resigns after leaks suggest he tried to cover up Russia talks”, *The Guardian*, 14. 2. 2017.

33 Kenneth P. Vogel, David Stern, “Authorities looked into Manafort protégé”, *Politico.com*, 8. 3. 2017.

34 Patricia Zengerle, “Exclusive: Tillerson urges Senate ratification of Montenegro’s NATO membership”, *Reuters.com*, 21. 3. 2017.

35 Patricia Zengerle, “Montenegro NATO accession clears hurdle in U.S. Senate”, *Reuters.com*, 27. 3. 2017.

36 Sean Spicer, “Statement by the Press Secretary on Montenegro’s NATO Accession Protocol”, *WhiteHouse.gov*, 11. 4. 2017.

Црне Горе НАТО пакту није више било ништа. Подлегао је „дубокој држави“ с којом је имао намеру да се обрачуна.

5. ЛИЧНИ ПОГЛЕД КАО УЧЕСНИКА У ДОГАЂАЈИМА

Руска политика је током 2016. и почетком 2017. године давала уверења Србима у Црној Гори и црногорским миротворним покретима да није све готово, те да има шансе да се заустави пут Црне Горе у НАТО пакт. Ово могу да говорим и из прве руке јер сам био једини Србин из Србије који је био у неформалном тиму за спречавање насилног увођења Црне Горе у НАТО пакт.

Поред осталог, био сам аутор елабората послатог 24. фебруара 2017. председничкој администрацији, сенаторима, конгресменима и јавности Сједињених Америчких Држава у којем су деконструисане лажи о напретку Црне Горе ка НАТО пакту презентоване Сенату од стране Хојта Брајана Јиа, заменика помоћника секретара из Бироа за европске и евроазијске послове Стејт департмента, и др Мајкла Карпентера, заменика помоћника секретара за безбедност за Русију, Украјину и Евроазију у Секретаријату за одбрану Сједињених Америчких Држава. Елаборат је био укључен уз писмо Андрије Мандића и Милана Кнежевића, те послат најпре Стивену Бенону, Ренду Полу и Мајку Лију.³⁷ Идеју за писање елабората ми је дао др Владимир Божовић, професор Природно-математичког факултета Универзитета Црне Горе и председник Извршног одбора Матице српске у Црној Гори.

Пошто је средином марта 2017. постало јасно да ће америчка администрација ипак ићи ка насилном увођењу Црне Горе у НАТО пакт, 21. марта 2017. упутио сам писмо председнику Уније за неутралност Црне Горе Гојку Раичевићу да пронађе партнере у Холандији за расписивање референдума о опозивању одлуке холандског парламента о ратификацији

37 Из личне документације, Aleksandar Raković, "Elaborate to the Presidential Administration, Senators and Congressmen of the United States of America – Deconstruction of false claims presented to the U. S. Senate". Attached to the Letter of Andrija Mandić and Milan Knežević sent on 24 February 2017 to Stephen K Bannon and others. Видети: www.rakovic.rs/images/pdf/rakovic-elaborate.pdf и <http://www.rakovic.rs/images/pdf/steve-bannon.pdf>.

Протокола о приступању Црне Горе НАТО пакту.³⁸ Имао сам на уму референдум од 6. априла 2016. када су Холанђани одбацили Споразум о придруживању Украјине Европској унији. Тада је натполовична већина изашлих грађана гласала за то да Украјина не може да буде придружена Европској унији – 61% против придруживања, а 38,21% за придруживање. Влада Холандије је поштовала исказану вољу грађана чиме је окончан процес придруживања Украјине иако је споразум претходно ратификовало 27 чланица Европске уније.³⁹

Раичевић и ја смо 6. априла 2017. отпутовали у Холандију где смо у Амстердаму, Ротердаму, Хагу и Зандаму покушали да нађемо партнерску организацију која би била заинтересована да прикупи 10.000 потписа холандских грађана за покретање процедуре о референдуму као загарантованог уставног права, а потом и 300.000 потписа холандских грађана за окончање процедуре за расписивање референдума.⁴⁰ Осим подршке коју је дала Српска православна црква, најаве да би подршку могла да пружи малена Нова комунистичка партија Холандије и ситних симпатија холандских анархиста, није било простора да се за ту тему заинтересују странке и покрети са значајном инфраструктуром. Иницијатива је с недовољним бројем потписа 14. априла 2017. симболично предата холандским властима како би се показало да је у Холандији начињен корак више у процесу ка расписивању референдума у односу на прилике у Црној Гори, где режим није имао никакву намеру ни да разматра било какву иницијативу.⁴¹ Било је извесно, наравно, да би Ђукановићева власт на референдуму у Црној Гори доживела пораз.

За обе поменуте акције у Сједињеним Америчким Државама и Холандији руска страна није имала намеру да пружи помоћ у остваривању контаката који би били од користи. Руси су се очигледно клонили било каквих јавних иницијатива да им западни партнери не би приговарали како се мешају у црногорске прилике. Ти аргументи не делују убедљи-

38 Из личне документације, *Писмо Гојку Раичевићу*, 21. март 2017.

39 “Dutch voters reject EU treaty with Ukraine in non-binding referendum”, *BNO News*, 6. 4. 2016.

40 „Раковићево предавање у Холандији: Референдум корисно решење за ЦГ и НАТО“, *In4s.net*, 10. 4 2017.

41 Из личних белешки.

во управо због тога што се Запад изричито мешао не само у постјугословенске прилике, већ и у прилике у руском свету. Русија може имати потпуно другачији спољнополитички приступ, али се то може показати као неделотворно.

Није било пријатно чути шефа руске дипломатије Сергеја Лаврова када је 23. марта 2017. говорио о приступању Црне Горе НАТО пакту као о свршеном чину.⁴² Посебно због тога што су српска страна у Црној Гори и црногорски миротворни покрети видели у Русији партнера који се залаже за исте циљеве. Lider Покрета за неутралност Црне Горе Марко Милачић је 10. априла 2017. пред спушким затвором запалио НАТО заставу и отишао на издржавање двадесетодневне казне коју му је прописао црногорски режим.⁴³ Улазак Црне Горе у НАТО пакт, против већинске воље грађана Црне Горе, биће од стране великог броја људи третиран као евроатлантска окупација или чак појава налик анексији јер се део државног суверенитета предаје мултинационалном војном савезу.

6. ЗАКЉУЧАК

Питање је, наравно, како је Русија мислила да неће бити изиграна у сарадњи с Милом Ђукановићем? Ради се о човеку који је просрпски идентитет заменио антисрпским, који је неколико пута мењао политичке стране, који је више пута газио своју реч, који је погазио сопствену заклетву, који је обмањивао грађане Црне Горе, Србију, архијереје Српске православне цркве, руске тајкуне и на крају руску државну политику.

Руски стратеги су наивно мислили како капиталом могу да контролишу Црну Гору. Ђукановићев режим је руске инвестиције користио подједнако против српских и руских интереса у Црној Гори, извесно и за лобирање којим је Црној Гори отворен пут у НАТО пакт. Русија очито није довољно проучила карактере људи с којима је сарађивала у Црној Гори. Уколико јесте, онда је питање како је могла да се упус-

42 "Unclear How Montenegro NATO Accession to Boost Alliance's Security – Lavrov", *Sputniknews.com*, 23. 3. 2017.

43 „Милачић испред спушког затвора запалио заставу НАТО-а“, Радио-телевизија Србије, 10. 4. 2017.

ти у авантуру с човеком који је обмануо све које је могао да обмане. Русија се у Црној Гори није снашла.

При томе не треба сметнути са ума да и у Москви има бочних удара који не доприносе да се стабилизује државна политика Русије према Балканском полуострву. Такав је, на пример, случај с поглављем „Република Косово“ у зборнику Централна и Југо-Восточна Европа. Конец XX – начало XXI вв. Аспекты общественно-политического развития. Историко-политологический справочник који је 2015. објавио Институт за славистику Руске академија наука. Сепаратистичка администрација косовско-метохијских Албанаца приказана је у овом зборнику као независна држава – заједно са осталим независним државама централне и југоисточне Европе – упркос томе што Русија није признала албанску сецесију на Косову и Метохији.⁴⁴ Мало је рећи да је ово инцидент који не би смео да се догоди ни у оквиру научне, ни у оквиру државне мисли Русије. Да ли је случајан?

На концу, концепција Б-4 је извесно доживела неуспех и не треба је после уласка Црне Горе у НАТО пакт сводити на концепцију Б-3 или Б-2. Не треба се на тај начин поигравати с националним интересима српског народа. Срби сами треба да утврде свој национални циљ који би дугорочно морао да буде уједињење Републике Србије, Републике Српске и Црне Горе. И Републици Македонији треба понудити могућност да буде у неком виду савеза с преостале три републике уколико македонски народ жели да буде повезан са српским народом.

Литература

- Лична документација и белешке.
Искендеров Петр Ахмедович, „Република Косово“, Централна и Југо-Восточна Европа. Конец XX–начало XXI вв. Аспекты общественно-политического развития. Историко-политологический справочник, Институт славяноведения РАН–Издательство

44 Петр Ахмедович Искендеров, „Република Косово“, *Централна и Југо-Восточна Европа. Конец XX – начало XXI вв. Аспекты общественно-политического развития. Историко-политологический справочник*, ответственный редактор Константин Владимирович Никифоров, Институт славяноведения РАН–Издательство Нестор-История, Москва–Санкт-Петербург, 2015, стр. 456–466.

- Нестор-История, Москва–Санкт-Петербург, 2015, стр. 456–466.
- Маркуш Јован (прир.), Бијела књига: референдум у Црној Гори 2006, Народна мисао, Подгорица, 2007.
- Раковић Александар, Срби и религијски интервенционизам 1991–2015: Политички аспекти верских изазова српској држави и цркви после распада Југославије, Хришћански културни центар, Београд, 2015.
- Салтиков Виктор, „Железњак: Концепција Б4 је важан корак ка безбедности на Балкану“, Руска реч, 7. 12. 2016.
- „Бивши потпредсједник РФ: Ђукановићу сам 1991. г. дао 15 милиона долара за изборе“, *In4s.net*, 5. 12. 2016.
- „Милачић испред спушког затвора запалио заставу НАТО-а“, Радио-телевизија Србије, 10. 4. 2017.
- „Раковићево предавање у Холандији: Референдум корисно решење за ЦГ и НАТО“, *In4s.net*, 10. 4. 2017.
- Borger Julian, “Trump security adviser Flynn resigns after leaks suggest he tried to cover up Russia talks”, *The Guardian*, 14. 2. 2017.
- Bulatović Momir, *Pravila ćutanja*, Zograf, Niš, 2005.
- Cunningham Finian, “All aboard reckless bandwagon blaming Russian subversion”, *RT.com*, 21. 2. 2017.
- Dejevsky Mary, “Donald Trump is right about one thing: Nato is obsolete”, *The Independent*, 7. 4. 2016.
- Diamond Jeremy, “Manafort pushes back on report he worked to help Putin’s government”, *CNN.com*, 23. 3. 2017.
- Haltzel Michael, “Montenegro Tests U.S. Foreign Policy Independence”, *The Huffington Post*, 30. 1. 2017.
- Mandić Dominik, *Crvena Hrvatska*, Ziral, Љикаго–Рим 1973.
- McCabe Neil W, “Montenegro’s Push to Join NATO May Set Up Trump-GOP Congress Showdown”, *Breitbart.com*, 7. 12. 2016.
- Miličić Božidar I, „Cijela Jevropa’ pod Orlovim kršem“, *Naša borba*, 15. 1. 1998.
- Oliphant Roland, Millward David, “Donald Trump and Vladimir Putin ready to hold summit following historic phone call”, *The Telegraph*, 28. 1. 2017.

- Phillips Amber, "Rand Paul calls John McCain 'unhinged' after McCain says Paul is working for Putin", *The Washington Post*, 16. 3. 2017.
- Rapoza Kenneth, "Another Russian 'Friend' Readies For NATO, But Corporate Scandals May Prove Costly", *Forbes*, 29. 11. 2015.
- Reguly Eric, "Montenegro's Russian connection weakens", *The Globe and Mail*, 30. 8. 2014.
- Shaheen Jeanne, "Statement on Senate Blocking Approval of Montenegro's Accession to NATO", *Shaheen.senate.gov*, 10. 12. 2016.
- Smith Michael, "Most NATO Members in Eastern Europe See It as Protection", *Gallup.com*, 10. 2. 2017.
- Spicer Sean, "Statement by the Press Secretary on Montenegro's NATO Accession Protocol", *WhiteHouse.gov*, 11. 4. 2017.
- Swift Richard, "Lies And The Laptop Bombardiers", *New Internationalist*, issue 314, July 1999.
- Tomović Dušica, "Trump Campaign Chief 'Worked for Montenegrin Independence'", *Balkan Insight*, 12. 4. 2017.
- Vandiver John, "Turkey closes airspace over Incirlik, grounding US aircraft at base", *Stars & Stripes*, 16. 7. 2016.
- Violante Antonio, "Under Pressure: The Impact of Russian Tourism Investment in Montenegro", *Tourism and Geopolitics: Issues and Concepts from Central and Eastern Europe*, CAB International, Wallingford, UK–Boston USA, 2017, str. 87-96.
- Vogel Kenneth P., Stern David, "Authorities looked into Manafort protégé", *Politico.com*, 8. 3. 2017.
- Zengerle Patricia, "Exclusive: Tillerson urges Senate ratification of Montenegro's NATO membership", *Reuters.com*, 21. 3. 2017.
- Zengerle Patricia, "Montenegro NATO accession clears hurdle in U.S. Senate", *Reuters.com*, 27. 3. 2017.
- "Dutch voters reject EU treaty with Ukraine in non-binding referendum", *BNO News*, 6. 4. 2016.
- "Turkey ratifies Protocol on Montenegro's Accession to NATO", *Gov.me*, 9. 9. 2016.

“Unclear How Montenegro NATO Accession to Boost Alliance’s Security – Lavrov”, *Sputniknews.com*, 23. 3. 2017.

Aleksandar Rakovic

MONTENEGRO FROM SECESSION TO NATO: REFLECTION ON THE DISORIENTATION OF THE RUSSIAN FOREIGN POLICY (2006–2017)

Resume

Since 1997 the Montenegrin regime led by Milo Đukanović performs de-Serbization of Montenegro, a historical state of ethnic Serbs. Đukanović follows the same path much used by the Roman Catholic Church in the past and present. Together with the West, some Russian tycoons financially supported secession of Montenegro from common state with Serbia in 2006 and therefore widely opened the door for de-Serbization of Montenegro. This ethnic engineering today is firmly supported by the United States of America. Montenegro’s accession to NATO was seen by some in American administration as the best way for de-Serbization of Montenegrins.

The process was totally overlooked by the Russian state which falsely considered that Montenegro can be into its sphere of influence, mostly by large investments. Montenegro accepted Russian money, investors and tourists, but rejected ideas on Russian–Montenegrin nearness. In such situation, between 2006 and 2017, Russian state policy hasn’t been able to show that can manage in the best possible way the situation in Montenegro and strategic evaluations on how to gain this republic as an ally before and after the secession of Montenegro from common state with Serbia.

Intentions to attract the political regime of Milo Đukanović to Russia in the mentioned time frame through political support and large investments not just haven’t been fruitful. On the contrary, Montenegrin authorities have used the invested Russian

money against Serbian and Russian national interests and the culmination of this is the accession of Montenegro to NATO despite explicit disapproval of Russia. Russian diplomacy resisted accession of Montenegro into NATO strictly verbally, still passively – and possibly declaratively.

Keywords: Montenegro, Russia, NATO, the Serbian people, secession, occupation.

■
* Овај рад је примљен 13.априла 2017. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 30. маја 2017. године.